

MUSEOVIRASTO
PL 913
00101 HELSINKI
p. (09) 40 501
www.nba.fi

ARKEOLOGISEN KOHTEEN TARKASTUS

- lomake arkeologisen kohteen tarkastamiseen (ks. täyttöohje lopussa)

1. PERUSTIEDOT

Kunta: Hyvinkää	Muinaisjäännösrekisteritunnus: 1000026618		
	Muinaisjäännösten hoitorekisteritunnus: 999000441		
Nimi: Suomies	Ajoitus: 1600-1900-luku		
Kohteen tyyppi: asuinpaikka	Tyypin tarkenne: torppa- ja mäkitupa-alue		
Kohteen laajuus: noin 0,5 ha	Lukumäärä: 1		
Laajuuden arviointiperuste: maankäytön (keto/niitty) ja luonnonsuojelualueen mukaan rajattu			
Laji (ruksaa laji, ks. tarvittaessa lajin selitys täyttöohjeen kohdasta 1):			
ruksi: X	kiinteä muinaisjäännös mahdollinen muinaisjäännös muu kulttuuriperintökohde löytöpaikka luonnonmuodostuma muu kohde		
Suunta ja etäisyys kirkosta: 7.2 km Hyvinkään kirkosta etelään (ks. karttaliite 1)			
Sijaintikuvaus: sijaitsee mäenkumpareella ja sen länsipuolisella alueella Suomiehensuon eli Hanhisuon pohjoispuolella olevan Jaakkolan talon pihapiiristä koilliseen välittömästi tien varressa osana hevoslaidunta (ks. karttaliite 2).			
Sijaintikoordinaatit: (ETRS-TM35FIN)	N: 6716307.000	E: 382254.000	Korkeus m mpy: 80-90
Koordinaattien tarkenne: keskikoordinaatti Maanmittauslaitoksen Kansalaisen Karttapaikan mukaan (ks. liite koordinaateista)			
Peruskartta: 204401			
Rekisterikylä (jos tarpeen):		Kiinteistötunnus (jos tarpeen):	
Tarkastaja: Päivi Maaranen		Tarkastusaika: 4.6.2015	

2. TAUSTATIEDOT

Aiemmat tiedot: ei ole
Aiemmat löydöt: ei ole
Tarkastuslöydöt: ei ole
Tarkastusolosuhteet: erinomaiset, valokuvadokumentoinnin kannalta hieman vaikeat valaistusolosuhteet (voimakkaat varjot auringonpaisteissa)

Liitteet: kartat (3 kpl), koordinaatit, ilmakuva, kuvat, kasvillisuuslista, Suomiehen kylän verkkosivutiedot

Muuta: kohde on inventoitu perinnebiotooppi nimeltä Jaakkolan keto, arvo M+, julkaisussa: Uudenmaan perinnemaisemat, Alueelliset ympäristöjulkaisut 178, kohde nro 1 Hyvinkää, sivu 94

3. TARKASTUSHAVAINNOT

Tarkastuksen syy: osallistuminen Uudenmaan luonnonsuojelupiiri ry:n Ketosirkka-hankkeen ohjausryhmän kokoukseen Museoviraston edustajana, minkä yhteydessä kiinteä muinaisjäännös havaittiin

Ympäristö ja maasto: viljeltyjen peltojen keskellä oleva, loivasti nouseva mäenkumpare, missä on keto- ja niittykasvillisuutta (kuusi, mänty, katajaa, jonkin verran nuorta lehtipuuta pensaskerroksessa; rikas kenttäkerroksen kasvillisuus, mistä erillinen liite). Runsaasti mm. pölkkyruohoa, joka on rautakautisen ja keskiaikaisen asutuksen indikaattorilaji. Laidunnettu alue, lisäksi on hoidettu muutenkin mm. puustoa poistamalla. Korkeimmalla kohdalla on maisemapuuna iso mänty.

Arkeologisen kohteen tarkempi kuvaus ja rajaus: runsaasti rakennuksen perustoja ja kuoppia sisältävä alue. Ainakin 3 turpeen peittämää matalaa, kivistä rakennusten perustusta eri puolilla aluetta. Yksi kivistä tehty perustus (lähinnä tietä), mikä on ilmeisesti ladon tai ison aitan perusta. Yksi selvä kivikellari tai kellarillisen rakennuksen perustus. Useita kuoppia (ainakin 10), joissa on osassa valli ympärillä. Osassa kuopista on isoja lohkaraita. Vanha tienpohja. (Ks. kuvaliite). Mäen pohjoisrinne kasvoi sankempaa kuusikkoa eikä tarkastusta tällä alueella ehditty tehdä, alueella on todennäköisesti lisää rakenteita.

Rajaus on ehdotettu karttaliitteessä luonnonsuojelualueen käsittäväksi. Rajauksen ulkopuolelle on jätetty Jaakkolan tilan tien pohjoispuolinen pihapiiri. Museoviraston Veli-Pekka Suhosen 5.6.2015 arvioiman mukaan pihapiiri on todennäköisesti osa asuinalueita eli 1900-luvun alun maanomistuksen muutoksen myötä paikalle jääneen tilan paikka. Se ei maastossa havainnoinnin ja ilmakuvan perusteella ole säilymiseltään ei muun muinaisjäännösalueen kaltainen. Pihapiiriä voi halutessa pitää muuna arkeologisen kulttuuriperintökohteena.

Ajoitus: kohde on todennäköisesti viimeistään 1600-luvulla torppana asutettu paikka (ks. myös seuraava kohta). Kasvillisuuden ja muun luonteensa perusteella ei ole mahdotonta, etteikö kyseessä voisi olla myös vanhempi, mahdollisesti keskiaikainen asuinpaikka. Veli-Pekka Suhosen mukaan ei olisi mahdotonta, etteikö paikka olisi jo keskiajalla autoitunut kylätontti, mikä olisi myöhemmin asutettu uudestaan.

Yhteenveto: kyseessä on viimeistään 1600-luvulla asutettu paikka. Laajimmillaan paikalla on ilmeisesti sijainnut neljä torppaa ja kaksi mäkitupaa. Vuodesta 1904 kylä on hajautunut maanomistussuhteiden muuttumisen vuoksi. Paikalla on voinut olla myös varhaisempia asutusvaiheita.

Muuta tietoa: kohdetta on hoidettu erillisen hankkeen yhteydessä: Suomen luonnonsuojeluliitolla ja VR:llä oli yhteinen valtakunnallinen "Matkalla maisemaan - luonnollisesti" - perinnemaisemahanke vuosina 2008-2010 (<http://www.sll.fi/uusimaa/toiminta/maisemanhoitohanke/matkalla-maisemaan>).

Kohdetta hoitaa Hyvinkään ympäristönsuojeluyhdistys.

Todennäköisesti kohdetta koskien on historiallisia karttoja (arkistolaitoksen sähköisen karttapalvelun vanhat kartat eivät raportin laadintahetkellä käytettävissä). Kohde näkyy ilmeisesti Kuninkaan Kartastossa (Alanen & Kepsu 1989: 104) nimellä Torp lähellä kartan oikeaa reunaa.

Suomiehen kylän omien verkkosivujen <http://www.suomies.fi/historia/muistelmia-1920-1930-luvun-ajalta/> (ks. liite) mukaan paikan historia on seuraava: "Nurmijärven historiassa kerrotaan, että täällä Suomiehellä on ensimmäinen Raalan kartanon torpista ollu jo 1600 -luvulla. Samaten siellä mainitaan, että kartanossa on toiminut voutina ainakin vuoteen 1656 Heikki Sipinpoika Suomies-niminen mies. On sellainen mahdollisuus, että tämä sama henkilö olisi ennen Raalaan siirtymistään tai sen jälkeen pitänyt täällä Suomiestorppa 1:tä. Olisiko kylä saanut siitä nimensä? Samaa torppaa on 1700-luvulla pitänyt kolme Jaakko-nimistä isäntää peräkkäin, isä, poika ja pojanpoika. Viimeinen heistä kuoli 1817. Torppia tuli lisää 1700 luvun lopulla. Nämä neljä torppaa kahen mäkitupa-asunnon kanssa muodostivat alkuperäisen Suomiehen kylän nykyisen Jaakkolan talon läheisyydessä. Tämä tiheästi rakennettu kylä säilyi aina 1904 asti. Silloin Raalan kartano myi suurimman osan torpistaan itsenäisiksi taloiksi. Näin hajosi tämä vanha kyläyhteisö, talot rakennettiin uusille paikoille."

4. SUOJELUTIEDOT

Kunto: alkuperäisessä kunnossa (luonnontila)

Hoidon tarve: ei erityistä tarvetta, hoidetaan laiduntamalla ja raivaamalla

Ehdotus suoja-alueeksi (miehellään kartalla rajauksena esitettyinä): ei erillistä ehdotusta suoja-alueeksi. Maisemallisesta näkökulmasta kohteen ympäristön säilyminen rakentamattomana esimerkiksi siten, että nykyisinkin viljelyssä olevat pellot säilyisivät viljelykäytössä, olisi hieno asia.

Tiedossa olevat maankäyttöhankkeet: ei maankäyttöpainetta

Muut säilymiseen vaikuttavat asiat: luonnonsuojelualue

Kohteesta käytettävissä olevan tiedon määrä ja laatu (jos tarpeen): kohtalaisesti erityyppistä tietoa, kohtalaista laadultaan, arkeologisen tiedon osalta lisätiedon hankinta edellyttää arkeologisia kenttätöitä.

5. MUUTA

Tarkastajan yhteystiedot: Päivi Maaranen, PL 913, 00101 Helsinki, paivi.maaranen[at]nba.fi

Muut tiedot: viety muinaisjäänösrekisteriin kohteena 5.6.2015, viety muinaisjäänösten hoitorekisteriin 8.6.2015

Lähilöydöt: lähellä kiinteä muinaisjäänös Nurmijärvi Hanhisuonsaari (mj.rek.nro. 1000013276)

Opas kohteelle (nimi ja yhteystiedot, jos eri kuin tarkastaja): Hyvinkään ympäristönsuojeluyhdistys, Nummikatu 31, 05820 Hyvinkää

6. PÄIVÄYS JA KERTOMUKSEN LAATIJAN ALLEKIRJOITUS

Päiväys: 5.6.2015

Allekirjoitus:

Päivi Maaranen

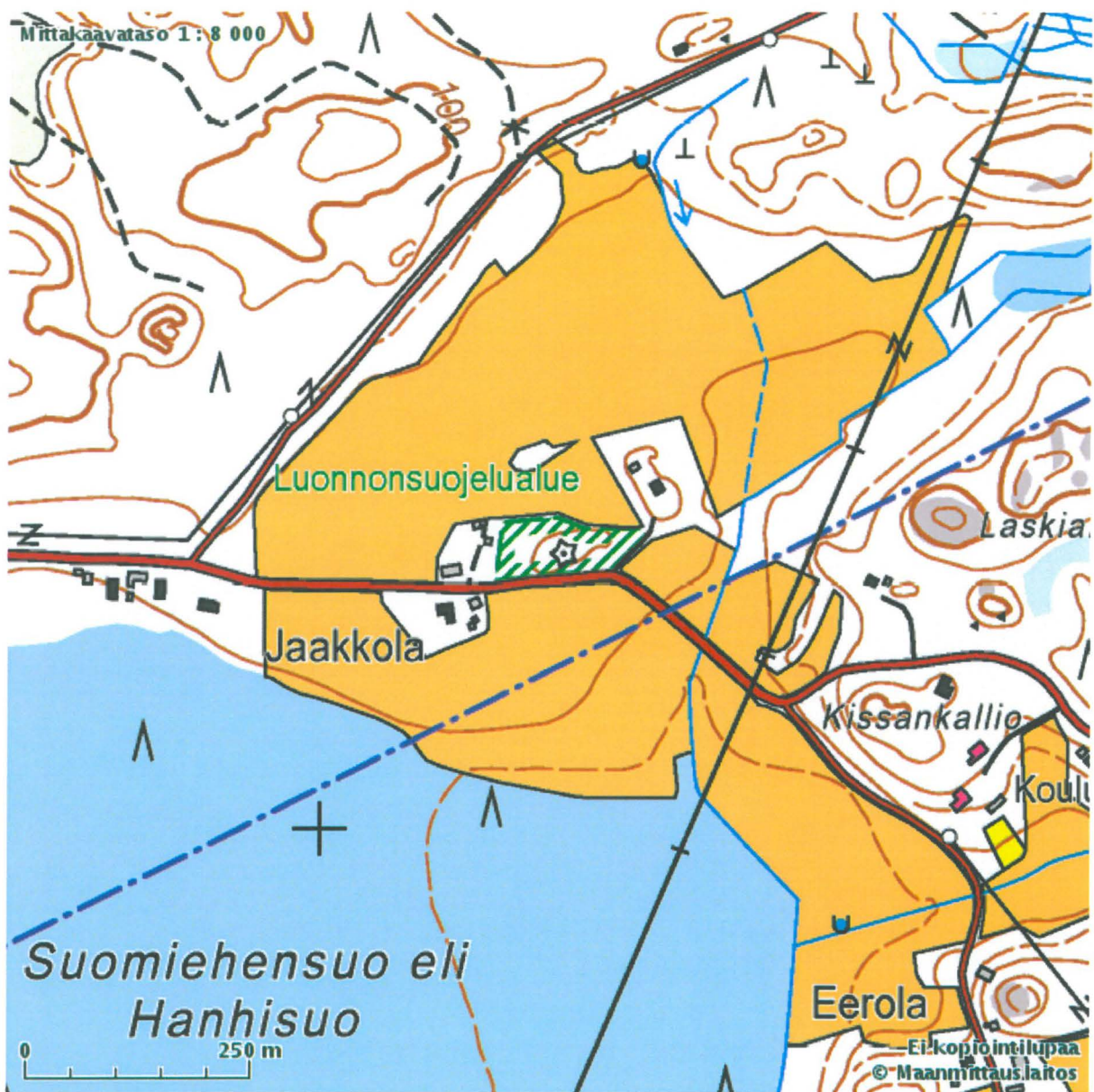
LIITE: karttaote 1

Karttaote: Maanmittauslaitoksen Kansalaisen Karttapaikka

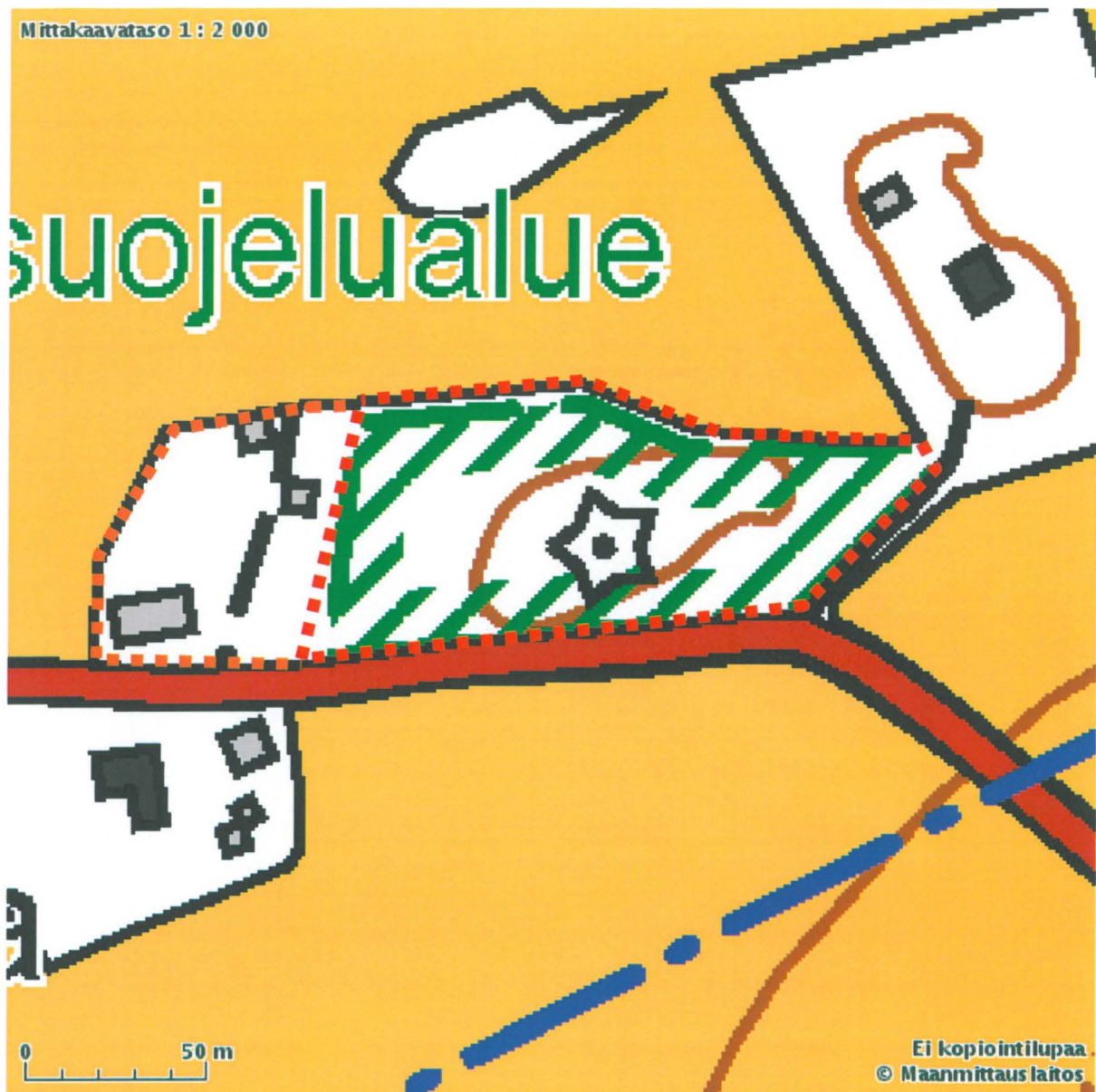
Punainen piste osoittaa sijaintipaikan.

LIITE: karttaote 2

Karttaote: Maanmittauslaitoksen Kansalaisen Karttapaikka

Kohde sijaitsee vihreällä merkityllä luonnonsuojelualueella.

Karttaote: Maanmittauslaitoksen Kansalaisen Karttapaikka

Rajausehdotus: muinaisjäännösalueen rajausehdotus punaisella katkoviivalla

Muu arkeologinen kulttuuriperintökohde: oranssilla katkoviivalla

LIITE: koordinaatit

Maanmittauslaitos - Karttapaikka

ETRS89 koordinaattijärjestelmän tasokoordinaatit ja maantieteelliset koordinaatit

Koordinaatisto	N / lat	E / lon
ETRS-TM35FIN -tasokoordinaatit	6716307.000	382254.000
ETRS-TM35 -tasokoordinaatit	6716307.000	382254.000
ETRS-GKn -tasokoordinaatit	6717080.395	25491882.793
	60.565429	24.85199746
ETRS89 maantiet. koord. (~WGS84)	60° 33.926'	24° 51.12'
	60°33' 55.544"	24° 51' 7.191"

Kartastokoordinaattijärjestelmän (KKJ) tasokoordinaatit ja maantieteelliset koordinaatit

Koordinaatisto	N / lat	E / lon
KKJ:n peruskoordinaatisto	6717514.016	2546905.154
KKJ:n yhtenäiskoordinaatisto	6719126.849	3382375.822
	60.56524581	24.85519858
KKJ maantieteelliset koordinaatit	60° 33.915'	24° 51.312'
	60°33' 54.885"	24° 51' 18.715"

Hätäpuheluissa käytettäväksi suositeltavat koordinaatit voi selvittää 112-palvelun (www.112.fi) Kartta-koordinaatit-toiminnolla

Karttalehdet pisteessä

TM35-lehtijako **L4233A**

Yleislehtijako **204401**

Pelastuspalveluruutu **19O2A1**

LIITE: ilmakekuva

Ilmakekuva: Maanmittauslaitoksen Kansalaisen Karttapaikka

Muistelmia 1920-1930 -luvun ajalta

Suomies

Otteita Tahvo Koskisen (s. 1909) kirjoitelmasta ”Muistelmia Suomiehen kylän oloista ja elämästä 1920-1930 luvun ajalta.”

Väliotsikot: Leena Heikkilä

Torpat ja talot

Nurmijärven historiassa kerrotaan, että täällä Suomiehellä on ensimmäinen Raalan kartanon torpista ollu jo 1600 -luvulla. Samaten siellä mainitaan, että kartanossa on toiminut voutina ainakin vuoteen 1656 Heikki Sipinpoika Suomies-niminen mies. On sellainen mahdollisuus, että tämä sama henkilö olisi ennen Raalaan siirtymistään tai sen jälkeen pitänyt täällä Suomiistorppa 1:tä. Olisiko kylä saanut siitä nimensä? Samaa torppaa on 1700-luvulla pitänyt kolme Jaakko-nimistä isäntää peräkkäin, isä, poika ja pojanpoika. Viimeinen heistä kuoli 1817. Torppia tuli lisää 1700 luvun lopulla. Nämä neljä torppaa kahen mäkitupa-asunnon kanssa muodostivat alkuperäisen Suomiehen kylän nykyisen Jaakkolan talon läheisyydessä. Tämä tiheästi rakennettu kylä säilyi aina 1904 asti. Silloin Raalan kartano myi suurimman osan torpistaan itsenäisiksi taloiksi. Näin hajosi tämä vanha kyläyhteisö, talot rakennettiin uusille paikoille.

Nukarin kylän pohjoispuolella Tuusulan maantien ja Vantaanjoen välissä oli lähes 400 hehtaarin suurinen metsämaa. Entisen Henriksbakan rälssisäterin maita Raalan omistuksessa. Tämän alueen Raalan silloinen omistaja, kunnallisneuvos Rönqvistpalstoitti 1904. Näistä muodoistui 11 uuttataloa. Rantakulmantien varrella Nukarilta päi tullessa ovat Pohjola, Nurmela, Kotiranta, Kataja, Harju, Tapiola ja Rantala. Tuusulan maantien läheisyydessä ovat Sopusalo, Sulola, Taitola ja Vierusta. Tämän Vierustan talon paikalla on aiemmin ollut Henriksbakan rälssisäterin talo.

Kaikille näille uusille pastoille löytyi ostajat. Ensimmäisenä olivat kaksi Helsingistä tullutta maalaria, Kaipainen ja Maaranen. He ostivat yhdessä Tapiolan nimisen palstan. Toinen heistä, Maaranen, lähti parin vuoden kuluttua takaisin Helsinkiin. Viimeisenä näistä palstoista jäi myytäväksi Harju. Sen osti ja rakensi entinen Vilhelmsbergin talon isäntä, minun äitini isä Herman Laine. Hän muutti tänne Harjulle asumaan vasta 1912.

Vuosisadan vaihteessa oli Raalan kartanon mailla ollut suuret metsähakkuut. Janakkalasta asti oli täällä ajomiehiä talvisin töissä. Raala omisti Nukarilla sahan, jossa tukit sahattiin laudoiksi ja lankuiksi. Paperipuut uitettiin jokea myöten Helsinkiin, jossa ne merellä lastattiin Englantiin meneviin laivoihin. En tiedä mistä nämä uudet asukkaat saivat rakentamiseen tarvittavan puutavaran. Mutta kyllä vain kaikkiin taloihin saatiin vähitellen tärkeimmät rakennukset tehdyiksi. Pieniä ja vaatimattomia ne olivat, mutta toimeen tultiin. Ensimmäiseksi rakennetut saunat olivat osaksi savusaunoja.

Täällä jokivarrella oli joitakin pieniä niittyjä, joista Nukarin kylän torpparit kävivät kesäisin niittämässä heinää. Talvella ajoivat jäätä myöten pois. Näistä niityistä uudet asukkaat saivat auralla peltoa vähän pienemmällä työllä. Suuri osa oli kuokalla raivattava, kun mitään raivauskoneita ei ollut.

Nurmijärveläinen vai hyvinkääläinen?

Vuonna 1920 oli Suomiehen koulupiirin asukkailla vireillä ajatus päästä muuttamaan Nurmijärven kunnasta Hyvinkään kuntaan. Silloin suuntautui kaupanteko enemmän lähempänä oleviin Hyvinkään kaupunkeihin ja torille. Samaten oli lääkäri ja apteekki lähimpänä. Asiaa eteenpäin viemään hankittiin asianajaja ja rahaa hänelle kerättiin asian hoitamiseen. Nurmijärven kunta puolestaan pisti vastaan koko eroamistouhua. Jostain syystä kävi sitten niin, ettei koko koulupiirin erosta tullut mitään. Sofiebergin kartano kuului silloin vielä Nurmijärveen ja oli mukana tässä anomuksessa. Nyt kartanon omistaja hankki itselleen oman asianajajan ja Sofieberhin alue liitettiin Hyvinkään kuntaan.

Joskus 50-luvulla tuli Uudenmaan lääninvirastosta yllättäen Suomiehen koululle kysely, vieläkö täällä oltiin koulupiirin kunnanvaihdota kiinnostuneita. Läänin kansliassa oli kai joku uusi virkamies löytänyt Suomiehelaisten vanhoja asiapapereita ja laittoin asian uudestaan vireille. Täällä olivat olosuhteet muuttuneet Nurmijärven eduksi. Kyläläisten mielipide oli se, ettei enää ollut syytä muuttaa Suomiehen koulupiiriä Hyvinkään kuntaan. Niinpä asiasta ilmoitettiin kyläläisten kielteinen vastaus läänin hallitukseen. Asia raukesi tähän.

Sähkö Suomiehelle saatiin heti Nurmijärven sähkölaitoksen perustamisen yhteydessä vuonna 1919. Ensimmäiset puhelimet muistaakseni 20-luvun alkupuolella. Kansakoulu tänne kylälle valmistui vuonna 1916 syksyllä. Siihen asti käytiin Nukarin kylän ja osittain Hyvinkään kylän kansakoulussa. Ensimmäisenä opettajana Suomiehellä toimi Urho Alanko, oman pitäjän miehiä.

Kolme tietä

Täällä Rantakulmalla on tiden laittoariitännyt tarpeeksi asti. Kaikki kolmetietä, Nukarille, Jokelaan ja Suomiehen koululle, ovat olleet tarpeellisia. Nukarilla käytiin myllyssä, ja siellä oli saha, Jokelaan ajettiin maito asemalle ja Suomiehen tien kautta käytiin Hyvinkäällä. Rantakulmantie (entinen hakatie) oli keväisin täysin käyttökelvoton. Rekikeliä aikana piti myllyssä jauhatta eläimille jauhoa varastoon, että pääsi pahimman kelikon yli. Vuonna 1924 ryhdyttiin näitä huonoja teitä oikein tosilla parantamaan. Kaikille tieosakkaille jaettiin jokaisen käytön mukainen tie-osuus kunnossa pidettäväksi. Kun ensin oli saatu kivien raivaus ja tieojat kaivetuksi, talvinen soran ajo oli suurin urakka.

Vuosien mittaan saatiin tiet vähitellen kohtalaisen hyvään kuntoon. Joskus 60-luvulla Suomiehen ja Rantakulman tiet saatiin kunnanteiksi ja myöhemmin valtion paikallisteiksi. Kun vielä Ventonemi tajoutui ajamaan maidot autolla Helsinkiin jäi Jokelan tien käyttökin vähiin. Näin päästiin vähitellen eroon monivuotisista teiden kunnossapitotöistä.

Hevosajosta maitoautoon

Maidon ajossa Jokelaan oli kesäisin maitokuskien harmina tiellä olevat monilukuiset portit. Silloin kävivät hevoset ja joutokarja metsälaitumilla. Talojen rajat ja pihat oli tämän vuoksi aidattu. Rantalasta danvarteen mennessä oli tällä välillä 6 porttia. Jokelan tieltä ne portit joskus 30-luvun lopulla hävisivät.

Suuri helpotus maidon lähettämiseen oli, kun Ventoniemi 50-luvun alussa tarjoutui viemään maidot autolla. Meillä maidonlähettäjillä oli Rantalassa kokous, jossa pohdittiin asiaa kovasti. Uskalletaanko vanhasta tutusta hevosajosta siirtä uuteen ja mielestämme epävarmaan autokuljetukseen. Pelättiin että talvella menee tiet umpeen, auto ei pääse aikanaan kulkemaan. Maidot jäätyy ja postikin jää tulematta. ”No voittehan te kokeilla sitä autokuljetusta”, sanoin mukana ollut Rantalalan vanha isäntä, Eemeli-pappa. Väinö Ventoniemi, joka oli siellä kokouksessa mukana, hymyili meille ja sanoi: ”ei siitä autokuljetuksesta ole vielä kukaan luopunut, eikä muuttanut takaisin hevospeleihin”.

Ja niinhän se asia olikin. Kaikki olivat tyytyväisiä, kun alkuun päästiin. Postin kulkukin järjestyi. Rantalalan aitan seinään laitettiin nimilista postinhakuvuoroista. Seuraava vaihe oli kun, postiauto toi arkipäivisin postin nipussa Rantalaa. Lehdet haettiin silloin sunnuntaisin Jokelasta. Ja nyt on posti tullut jo pitkän aikaa jokaisen omaan postilaatikkoon.

Suomiehen seurat

Maamiesseuran iltamissa ja kesäjuhliissa oli nuoriso-osasto innokkaasti ohjelmien järjestäjänä mukana, samoin itsenäisyyspäivän ja äitienpäivän juhlissa. Näytelmien esittäminen oli yksi osaston harrastuksiin kuuluvia osia. Käytiinpä kerran Nukarin ja Hyvinkään kylän työväentalolla iltamia pitämässä. Nuoriso-osaston alkuaikoina ilmestyi seuran jäsenten aikaansaama oma julkaisu ”Suonraivaaja”. Kokouspaikkana oli ensin kansakoulu, myöhemmin Jätinlinna. Nuoriso-osaston keskuudesta lähti ensimmäisenä rohkea ajatus liikkeelle saada oma seurantalo paikkakunnalle. Tähän asti oli kansakoulu ollut ainoa paikka, mihin voitiin suuremmalla joukolla kokoontua Kesällä 1928 piti maamiesseura kesäjuhliensa yhteydessä arpajaiset talon rakentamisen hyväksi. Ne pidettiin Vantakorven talon heinäladossa. Aiemmin seuran kesäjuhlia pidettiin Jaakkolan talon puimaladossa. Jonkinlainen alku niistä arpajaisista saatiin talon rakennusrastoon.

Tukkitalkot pidettiin syystalvella 1928, ja Nukarin sahalla niistä sahattiin lautoja. Keväällä 1929 tehtiin urakkasopimus talon rakentamisesta. Loppukesällä pidettiin juhlalliset talon vihkiäiset.

Lähellä seurantaloa on jääkauden aikana syntynyt harvinainen luonnonnähtävyys, pyöreistä kivistä muodostunut noin 250 metriä pitkä ja 30-40 metriä leveä tasainen kivikatu. Sitä on sanottu Jätinkaduksi. Tästä sai uusi seurantalo nimen Jätinlinna.

Turvepehku

20-luku oli paikkakunnalla työn ja toimen aikaa monessakin asiassa. Tällöin perustettiin Suomiehen turvepehku-niminen yhtiö. Siinä olivat osakkaina Suonrannan, Eerolan ja Rantalan talojen isännät sekä opettaja Vilho Mustala. Yhtiön tarkoitus oli nostaa, kuivattaa ja paalata turvepehku rakennusten lämpöeristystä varten. Hirsirakennusten tilalle oli tulossa lautarakennuksia. Näihin tarvittiin lämpöeristeitä aikaisempaa käyttöä enemmän. Eerolan talosta yhtiö osti määrääjän suora.

Tehdasrakennus rakennettiin suon laitaan kovalle malle. Sinne hankittiin sähkövoimalla käyvät turvepehkuun repimis- ja paalaus koneet. Suo ojitettiin säännöllisiin sarkoihin ja keskelle rakennettiin kapea raiteinen rillirata pehkuun siirtämistä varten tehdasrakennukseen. Samoin tehtiin olkikattoisia riukuseinäisiä latoja kuivan pehkuun säilyttämiseen.

Turve nostettiin syyskesällä terävillä lapioilla (piuhoilla) suon pinnalle levälleen kuivumaan. Siitä se seuraavana keväänä kōkättiin noin metrin korkeisiin ristikko kasoihin kuivumaan, josta ne kannettiin latoihin. Kaikki tämä homma, nosto, levitys, kōkkääminen ja latoihin kanto, oli käsityötä. Tällainen suo on useimmiten juhannukseen asti jäässä. Sentähden turpeen nosto syksyllä oli tärkeää, ettei alkukesän parhaat kuivausilmät menetet hykkaan.

Yhtiö sai toimintansa hyvään alkuun, kun koko maailmaa alkoi ravistella ennen kokematon pula-aika. Tämän Yhdysvalloissa tapahtuneen pörssiromahduksen vaikutus ulottui Suomeen 30-luvun alussa. Rakennustoiminta pysähtyi melkein kokonaan. Turvepehkuun hinta putosi ja kauppa kävi huonosti. Kun lamajan jälkeen rakennustoiminta alkoi vilkastua, ei turvepehku käynyt enää entiseen tapaan kaupaksi.

Teollisuus oli alkanut tuottaa erilaisia levyjä rakennusten erityisaineiksi. Turvepehku ei kyennyt hinnoissa kilpailemaan näiden levyjen kanssa. Vähitellen loppui yhtiön osakkaiden kiinnostus koko hommaan. Eerolan isäntä Valtteri Suomela osti yhtiön toisten osakkaiden osuudet itselleen. Hän jatkoi tehtaansa toimintaa omana yrityksenään jonkun aikaa. Näin loppui suurin odotuksin aloitettu yritys rakennusalalla tapahuneisiin suuriin muutoksiin.

Sotien jälkeen oli vielä uusi yritys Suomiehen suon turvevarastojen hyödyntämiseen. August Laitila ja Eino Palander ostivat Jaakkolan talosta 10 hehtaarin suopalstan. Tarkoitus oli sama kuin aiemmin Suomiehen turveyhtiöllä, nostaa turvetta teollisuuden käyttöön. He tekivät kahtena kesänä lujasti töitä. Ojitti-

vat puolet alueesta 1/2 hehtaarin lohkoihin, rakensivat olkikattoiset kuivausladot joka lohkolle ja kaivoivat viemärikan veden poistamiseen.

Vuorenteko Jokelasta teki heille turvepehkun repijän. Tähän kuitenkin jostain syystä yritys loppui. Suurimman osan näistä ojitetuista palstoista ostivat paikkakunnan talolliset, jotka nostivat niistä pehkua omiin navettoihin kuivikkeiksi.

Harjulla maaliskuussa 1990
Tahvo Koskinen

LIITE: kasvillisuuskartoitus

Laidunkedon kasviluettelo, Jaakkolanketo
Suomies, Hyvinkää

Achillea millefolium, siankärsämö
A. ptarmica, ojakärsämö
Aegopodium podagraria, vuohenputki
Agrostis capillaris, nurmirölli
Alchemilla monticola, laidunpoimulehti
Alnus incana, harmaaleppä
Alopecurus pratensis, nurmipuntarpää
Antennaria dioeca, kissankäpälä
Anthoxanthum odoratum, tuoksusimake
Anthriscus sylvestris, koiranputki
Arabidopsis thaliana, lituruoho
Arabis glabra, pölkkyruoho
Arenaria serpyllifolia, mäkiarho
Artemisia vulgaris, pujo
Athyrium filix-femina, soreahiirenporras
Calamagrostis epigejos, hietakastikka
Campanula glomerata, peurankello
C. patula, harakankello
C. rotundifolia, kissankello
Capsella bursa-pastoris, lutukka
Carex leporina, jänönsara
Carum carvi, kumina
Cerastium arvense, ketohärkki
C. fontanum, nurmihärkki
Cirsium arvense, pelto-ohdake
C. vulgare, piikkiohdake
Deschampsia cespitosa, nurmilauha
D. flexuosa, metsälauha
Dianthus deltoides, ketoneilikka
Dryopteris, carthusiana
Epilobium angustifolium, maitohorsma
Festuca ovina, lampaannata
F. pratensis, nurminata
F. rubra, punanata
Filipendula ulmaria, mesiangervo
Fragaria vesca, ahomansikka
Galium album, paimenmatara
G. boreale, ahomatara
G. verum, keltamatara
Gnaphalium sylvaticum, ahojäkkärä
Gymnocarpium dryopteris, metsäimarre
Hypericum maculatum, särmäkuisma
Juniperus communis, kataja
Knautia arvensis, ruusuruoho
Lathyrus pratensis, niittynätkelmä

Leucanthemum vulgare, päivänkakkara
Luzula multiflora, nurmipiippo
Lychnis viscaria, mäkitervakko
Myosotis arvensis, peltolemmikki
Picea abies, kuusi
Pilosella officinarum, huopakeltano
Pimpinella saxifraga, pukinjuuri
Pinus sylvestris, mänty
Plantago major, piharatamo
Potentilla anserina, ketohanhikki
P. argentea, hopeahanhikki
Prunus padus, tuomi
Ranunculus acris, niittyleinikki
R. auricomus, kevätleinikki
R. polyanthemos, aholeinikki
R. repens, rönsyleinikki
Rumex acetosa, niittysuolaheinä
R. acetosella, ahosuolaheinä
Sagina procumbens, rentohaarikko
Sambucus racemosa, terttuselja
Scleranthus annuus, jäsenruoho
Scrophularia nodosa, suuläjuuri
Solidago virgaurea, kultapiisku
Sorbus aucuparia, pihlaja
Stellaria graminea, heinätähtimö
Taraxacum, voikukka
Tragopogon pratensis, pukinparta
Trifolium aureum, kelta-apila
T. medium, metsäapila
T. pratense, puna-apila
T. repens, valkoapila
T. spadiceum, musta-apila
Urtica dioica, nokkonen
Vaccinium vitis-idaea, puolukka
Veronica arvensis, ketotädyke
V. chamaedrys, nurmitädyke
V. serpyllifolia, orvontädyke
V. verna, kevättädyke
Vicia cracca, hiirenvirna
V. sepium, aitovirna
Viola arvensis, pelto-orvokki
V. canina, aho-orvokki
V. rupestris, hietaorvokki

Nämä kasvit todettiin kesällä 2008
kahdella käynnillä 13. ja 19. kesäkuuta.
Arto Rantanen

LIITE: kuvat

Kuva 1. Jaakkolan tilan pihapiiri taustalla tien molemmin puolin ja Suomiehen kylän länsipää edustalla (hevostarhat ja niiden edessä oleva alue). Kuva Päivi Maaranen, kuvattu idästä.

Kuva 2. Suomiehen kylän keskiosaa. Kuva Päivi Maaranen, kuvattu lännestä.

Kuva 3. Suomiehen kylän itäpäätä. Kuva Päivi Maaranen, kuvattu lännestä.

Kuva 4. Suomiehen kylän keskiosaa. Kuva Päivi Maaranen, kuvattu etelästä.

Kuva 5. Kuoppa mäen itäpäässä rinteellä. Kuva Päivi Maaranen, kuvattu pohjoisesta.

Kuva 6. Vanha tieura mäen pohjoisreunalla. Kuva Päivi Maaranen, kuvattu lännestä.

Kuva 7. Kuoppa mäen itäosassa puiden muodostaman varjon alueella. Kuva Päivi Maaranen, kuvattu pohjoisluoteesta.

Kuva 8. Kiviseinäisen kellarin jäännös. Kuva Päivi Maaranen, kuvattu pohjoisesta.

Kuva 9. Pölkkyruohon runsautta. Kuva Päivi Maaranen, kuvattu etelästä.

Kuva 10. Ladon tai ison aitan perustus? Kuva Päivi Maaranen, kuvattu luoteesta.

Kuva 11. Turpeen peittämä rakennuksen kiviperustus. Kuva Päivi Maaranen, kuvattu lännestä.

Kuva 12. Kuoppa, missä isoja kiviä ja palle ympärillä. Kuva Päivi Maaranen, kuvattu lännestä.

Kuva 13. Turpeen peittämä rakennuksen kiviperustus. Kuva Päivi Maaranen, kuvattu lännestä.

Kuva 14. Kuoppa, missä palle ympärillä. Kuva Päivi Maaranen, kuvattu etelästä.

ARKEOLOGISEN KOHTEEN TARKASTUSLOMAKKEEN TÄYTTÖOHJE

- täyttöohje Museoviraston arkeologisen kohteen tarkastuslomakkeeseen

Lomake on tarkoitettu avuksi arkeologisen kohteen maastotarkastuksessa tehtyjen havaintojen raportoimiseen ja se on word-muotoinen. Kenttiin voi kirjoittaa tietoa niin paljon, kuin on tarpeen. Sähköiset kartat, koordinaattitaulukot ja valokuvat voi liittää lomakkeen loppuun suoraan sähköisiksi liitteiksi. Liitteitä voi lisätä haluamansa määrän esimerkiksi sivunvaihto-työkalulla.

Kohta 1. Perustiedot

- lomakkeeseen täytetään kohteeseen liittyvät sijaintitiedot (kunta, koordinaatit, peruskartta, sijainti suhteessa kirkkoon ja yleinen sijaintikuvaus)
- lomakkeeseen täytetään kohdetta luonnehtivat tiedot (nimi tai ehdotus nimestä, ajoitus, kohteen tyyppi ja tyypin tarkenne muinaisjäännösrekisterin asiasanojen mukaan, lukumäärä (kpl) ja Museoviraston muinaisjäännösrekisterin tunnus, jos kohteella on sellainen)
- lomakkeeseen kirjataan arvio kohteen laajuudesta ja perustelu sille
- lomakkeeseen täytetään kohteen laji tarkastushavaintojen perusteella (ks. enemmän Museoviraston laatima Suomen arkeologisten kenttätöiden laatuohje 2014, sivut 31-32, <http://www.nba.fi/fi/File/2210/laatuohje.pdf>):
 - *kiinteä muinaisjäännös* on muinaismuistolain (295/1963) rauhoittama kohde, jonka täsmällinen maantieteellinen sijainti on osoitettavissa.
 - *mahdollinen muinaisjäännös* on kohde, jota ei ole voitu maastossa tarkastuksen yhteydessä tunnistaa tai paikantaa luotettavasti. Kohteen luonteen selvittäminen muinaisjäännöksenä edellyttää esimerkiksi tarkempia arkeologisia selvityksiä kuin tarkastuksen yhteydessä on ollut mahdollista tehdä.
 - *muu kulttuuriperintökohde* on kohde, jota ei voi todeta muinaismuistolain tarkoittamaksi muinaisjäännökseksi. Yleisimpiä kulttuuri-perintökohteita ovat käytössä pysyneet historialliset kylänpaikat ja tiet, toisen maailman sodan aikaiset sotahistorialliset kohteet ja alle 100 vuotta nuoremmat hylät. Ensimmäiseen maailmansotaan liittyvät kohteet ovat yleensä kiinteitä muinaisjäännöksiä.
 - *löytöpaikka* on irtaimen muinaisesineen löytöpaikka tai -alue, johon liittyy jonkinlainen paikkatieto. Löydöllä ei ole yhteyttä kiinteään muinaisjäännökseen tai sitä ei voida osoittaa. Ilman arkeologista kontekstia olevaa löytöä kutsutaan *irtolöydöksi*.
 - *luonnonmuodostuma* on luonnon synnyttämä tai muovaama kohde, jota voidaan esimerkiksi luulla ihmisen tekemäksi tai jota ihmisen on voinut muokata. Tällaisia ovat esimerkiksi muinaiset rantamuodostumat (pirunpellot, rantapalteet) ja luolat.
 - *muu kohde* on esimerkiksi tuhoutunut/tutkittu muinaisjäännös, kätkölytö tms. kohde
- lomakkeeseen täytetään tiedot rekisterikylästä ja kiinteistötunnuksesta, jos tarpeen
- huom: rauhoitusluokkaa ei edellytetä enää määriteltäväksi.

Kohta 2. Taustatiedot

- lomakkeeseen täytetään tiedot mahdollisista aiemmista tiedoista ja löydöistä
- lomakkeeseen täytetään tiedot tarkastuksen yhteydessä mahdollisesti tehdyistä löydöistä
- lomakkeeseen täytetään tiedot tarkastusolosuhteista ja niiden vaikutuksesta havaintoihin
- lomakkeeseen täytetään tieto tarkastuksen liitteistä (karttaliitteet, kuvaliitteet, koordinaattitietolistat ym.).

Kohta 3. Tarkastushavainnot

- lomakkeeseen täytetään tiedot tarkastuksen syystä ja siihen liittyvistä asioista
- lomakkeeseen kuvataan kohteen ympäristö ja maasto
- lomakkeeseen kuvataan tarkastettu kohde ja rajaus.

Kohta 4. Suojelutiedot

- lomakkeeseen täytetään tiedot kohteen kuntoa koskien ja hoidon tai korjaamisen tarvetta koskevat havainnot
- lomakkeeseen laitetaan ehdotus suoja-alueeksi ja sen perustelut. Ehdotus esitetään mielellään myös kartalle rajattuna.
- lomakkeeseen täytetään tiedot mahdollisista maankäyttöhankkeista ja/tai muista säilymiseen vaikuttavista olennaisista asioista (luonnon aiheuttama eroosio tms.)
- lomakkeeseen laitetaan haluttaessa arvio kohteesta käytettävissä olevien tietojen luonteesta ja määrästä:
 - tietotaso 1 = kohteesta on riittävästi tietoa sen luonteen ja iän tarkemmaksi määrittelemiseksi
 - tietotaso 2 = kohteen luonteen ja iän määrittely edellyttää tarkempia arkeologisia selvityksiä.

Kohta 5. Muuta

- lomakkeeseen täytetään tiedot tarkastajan yhteystiedoista
- lomakkeeseen täytetään tiedot lähilöydöistä ja mahdollisista muista tiedoista
- lomakkeeseen täytetään tiedot henkilöstä, jota voi tarvittaessa toimia paikalla oppaana.

Kohta 6. Allekirjoitus

- lomake allekirjoitetaan ja päivätään.